

Katarzyna Grysińska-Jarmuła
Teresa Maresz

„Dobre i złe sąsiedztwa. Historia kluczem do zrozumienia współczesnych relacji miedzysąsiedzkich” – sprawozdanie z konferencji

Wydarzenia z przeszłości miały i nadal mają ogromny wpływ na to, jak układają się relacje pomiędzy sąsiadującymi ze sobą społecznościami i narodami. Z jednej strony podejmuje się szereg inicjatyw i działań mających likwidować podziały, łagodzić spory i konflikty, a z drugiej strony w wielu przypadkach zdarza się, iż w miejsce dawnych podziałów pojawiają się nowe, ale i odradzają te stare. Świat doświadczony konfliktami obu wielkich wojen nieustannie staje przed koniecznością rozliczenia się z przeszłością i podjęcia próby ułożenia sobie poprawnych stosunków między narodami i poszczególnymi społecznościami bez względu na wyznanie, przekonania etc. W większości przypadków przyczyny konfliktów i sporów wynikają z uwarunkowań historycznych, ale to właśnie historia pozwala je zrozumieć i bywa pomocna w szukaniu rozwiązań.

Szeroko rozumianym relacjom miedzysąsiedzkim poświęcona była międzynarodowa konferencja naukowa „Dobre i złe sąsiedztwa. Historia kluczem do zrozumienia współczesnych relacji miedzysąsiedzkich”, która odbyła się w Bydgoszczy w dniach 11-12 maja 2015 roku. Inicjatorami i organizatorami konferencji byli pracownicy Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, którzy zapoczątkowali w ten sposób cykl konferencji pod wspólnym tytułem „Dobre i złe sąsiedztwa”¹.

W założeniu organizatorów kolejne sesje będą poświęcone innemu wątkowi związanemu z zagadnieniem kontaktów sąsiedzkich. W tym roku motywem

¹ Oficjalna strona konferencji „Dobre i złe sąsiedztwa”: <http://dobreizlesasiedztwa.jamntech.pl/> (dostęp: 6.10.2015).

przewodnim było przeświadczenie, iż historia jest kluczem do zrozumienia współczesnych relacji międzysąsiedzkich. Obrady poświęcono problematyce funkcjonowania stosunków sąsiedzkich, zarówno tych międzynarodowych, jak i kulturowych oraz społecznych. Kwestia ułożenia poprawnych stosunków narodów i społeczności lokalnych mieszkających obok siebie od zamierzchłych czasów do dni nam współczesnych nadal wymaga wnikliwych badań nie tylko z zakresu historii, ale i innych nauk pokrewnych. Muszą to być badania interdyscyplinarne, stąd udział w konferencji przedstawiceli różnych dyscyplin, począwszy od historii, poprzez politologię, socjologię, etnologię po propedeutykę nauki o społeczeństwie.

Konferencja została objęta honorowym patronatem Rektora Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego prof. dra hab. Janusza Ostoi-Zagórskiego, Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego Piotra Calbeckiego oraz Prezydenta Miasta Bydgoszczy Rafała Bruskiego. Sekretarzami naukowymi konferencji były dr Katarzyna Grysińska-Jarmuła oraz dr Teresa Maresz z Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych UKW, a w Komitecie Naukowym zasiadali prof. dr hab. Albert Kotowski, dr hab. Zdzisław Biegański, prof. UKW, dr hab. Andrzej Zaćmiński, prof. UKW. Obrady odbywały się w Domu Polskim przy ul. Grodzkiej 1 oraz w Ratuszu Miejskim przy ul. Jezuickiej 1.

Uroczyste otwarcie konferencji nastąpiło w Domu Polskim, gdzie przybyłych referentów, uczestników konferencji i zaproszonych gości powitali organizatorzy. W imieniu władz Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego głos zabrał prof. dr hab. Sławomir Kaczmarek, który, życząc udanych obrad, nie tylko podkreślił ogromne znaczenie podjętej inicjatywy, ale i wskazał, że Bydgoszcz z racji swojej ciekawej historii, w której istotną rolę odgrywa wielokulturowość, jest doskonałym miejscem na zorganizowanie konferencji o takiej tematyce.

W konferencji wzięło udział ponad 50 referentów, w tym 21 z zagranicy (z Rosji, Niemiec, Litwy, Ukrainy, Serbii, Białorusi, Słowacji, Chin). Polska reprezentowana była przez naukowców z 14 ośrodków naukowych (m.in. z Białegostoku, Gdańska, Gdyni, Gostycyna, Krakowa, Lublina, Łodzi, Poznania, Siedlec, Słupska, Torunia, Warszawy, Wrocławia i rodzimej Bydgoszczy). Konferencję zainaugurował wykład dr Samanty Kowalskiej z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza z Poznania, w którym referentka podjęła rozważania na temat tego, czy dziedzictwo kulturowe początku XXI wieku jest narodowe, czy też wspólne. Autorka wskazała na rolę dziedzictwa kulturowego jako istotnego czynnika kształtującego stosunki międzynarodowe i międzysąsiedzkie. Jako druga głos zabrała dr hab. Danuta Konieczka-Śliwińska, także reprezentująca Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, która mówiła na temat edukacji regionalnej jako formy kształtowania wzajemnych relacji społeczności w regionie. Prelegentka

wyraziła przekonanie, iż poznanie własnej lokalnej tożsamości może być podstawą do wzmacniania postaw niezbędnych do budowania dobrych i prawidłowych relacji z najbliższym otoczeniem. Podsumowując, stwierdziła, iż w dalszej perspektywie omawiane poznanie może stanowić punkt wyjścia do kształtowania postaw istotnych dla funkcjonowania narodu i państwa. W ostatnim z referatów przedstawionych podczas sesji plenarnej dr Iwona Strachanowska z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy przedstawiła wyniki wieloletnich badań na temat różnic w kształtowaniu się postaw tolerancji międzykulturowej. Badania przeprowadzane były na bydgoskich studentach różnych kierunków i dodatkowo w grupie studentów bilingwalnych.

Po krótkiej sesji plenarnej rozpoczęły się obrady w sekcjach. Przygotowane referaty ujęto w 6 sekcjach tematycznych: „Tożsamość regionalna a sąsiedztwo”; „Wspólne dziedzictwo kulturowe”; „Sąsiedztwo a wyznanie”; „Polska i sąsiedzi”; „Obszary konfliktów i próby pojednania”; „Sąsiedztwo na kartach podręczników szkolnych”.

W ramach sekcji „Tożsamość regionalna a sąsiedztwo” wygłoszono aż 11 referatów, wśród których znalazły się także głosy poświęcone tematyce Bydgoszczy i jej historii w kontekście wielokulturowości i związanego z tym sąsiedztwa. Na wstępie uczestnicy konferencji zajęli się problematyką kształtowania się relacji międzysąsiedzkich społeczności zamieszkujących pogranicza, w tym współzależności miejsko-wiejskiej czy też regionalnej na przestrzeni wieków. Doc. dr hab. Ludmiła Sukina z Państwowego Moskiewskiego Uniwersytetu Humanistycznego (filia w Siergijewie Posad) dokonała charakterystyki współzależności podmoskiewskich miast i przedmieść w czasach smuty na początku XVII wieku. Z kolei dr Oleksandr Kołybienko reprezentujący Narodową Akademię Nauk Ukrainy w Kijowie przedstawił ciekawe kwestie związane z Perejasławem Ruskim i Perejasławem Zaleskim, wskazując na słowiańsko-ruskie, tureckie i ugrofińskie wzajemne powiązania i podobieństwa. Prof. dr hab. Siergiej Małowiczko z Państwowego Moskiewskiego Regionalnego Instytutu Humanistycznego w Moskwie analizował zagadnienia związane z problem pogranicza, a konkretnie praktycznym podejściem do dziejów obszarów przygranicznych Północnego Kaukazu. Szczególną uwagę zwrócił na powstanie nurtu badawczego „historia przygranicznych regionów” w historiografii USA i wykorzystanie jej zasad przez historyków rosyjskich. Dziejopisarzy twerskich końca XIX i początku XX wieku jako budowniczych tożsamości regionalnej przybliżyła mgr Nadieżda Niekrasowa z Państwowego Uniwersytetu Badawczego w Moskwie. Następny z referatów, prof. dr Władimir Gonëc ze Słowackiej Akademii Nauk w Bratysławie, mówił o nabytych i utraconych doświadczeniach w wielkim centrum industrialnym i ekonomicznym, jakim był i nadal jest rejon trójkąta Wiedeń-Brno-Bratysława.

Druga część panelu dotyczyła zagadnień związanych z Bydgoszczą i jej historią. Dr Katarzyna Grysińska-Jarmuła z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego wprowadziła słuchaczy w problematykę bydgoską. Starła się wyjaśnić zawile relacje polsko-niemieckie w Bydgoszczy w wieku XIX i na początku XX i pokazać, iż wbrew powszechnie przyjętym poglądom i opiniom obydwie te społeczności znajdowały płaszczyzny, na których rozwijały współpracę. Typowym przykładem były organizacje i instytucje o charakterze kulturalnym. W kręgu dziewiętnastowiecznych problemów bydgoskich utrzymany był kolejny z referatów. Mgr Friederike Partzsch-Szankowski z Uniwersytetu Reńskiego z Bonn omówiła zmiany i stałość postrzegania niemieckich mieszkańców Bydgoszczy od roku 1900 do okresu międzywojennego. Jej celem było ukazanie, jak kształtowały się stereotypy w postrzeganiu ludności polskiej przez Niemców, a także odpowiedź na pytania: jak nowo powstała rzeczywistość wpływała na postrzeganie polskości i jak kształtowały się mechanizmy obronne w kontekście postrzegania polskich mieszkańców miasta. Kolejna z uczestniczek konferencji, mgr Eliza Stehr z Uniwersytetu w Kolonii, dokonała analizy wzajemnych relacji między niemiecko- i polskojęzycznymi nauczycielami i uczniami pruskiego szkolnictwa ogólnokształcącego w Prowincji Poznańskiej, nie pomijając przy tym kwestii związanych z zaangażowaniem się obu społeczności w sprawy narodowościowe. Międzysąsiedzkich polsko-niemieckich relacji w Bydgoszczy, ale już po powrocie miasta do Macierzy, dotyczyło wystąpienie dr Moniki Opioly-Cegielki. Z kolei prof. Z. Biegański z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy w swoim wystąpieniu przez pryzmat dziejów spojrzął na trwający od ponad 6 wieków konflikt bydgosko-toruński. Ostatni z referentów w tej części obrad, dr Tomasz Neubauer z Muzeum Marynarki Wojennej w Gdyni, w wystąpieniu przygotowanym wspólnie z dr. hab. Dariuszem Bugajskim, prof. ndzw. Akademii Marynarki Wojennej i prof. dr. hab. Antonim F. Komorowskim, także z Akademii Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte z Gdyni, zwrócił uwagę na nierozwiązane od 1945 roku problemy wolności żeglugi na terenie Zalewu Wiślanego i ich wpływ na relacje polsko-rosyjskie. W ramach trzeciej części sekcji „Tożsamość regionalna a sąsiedztwo” referencji przyjrzeni się tzw. bliskiemu sąsiedztwu w różnych wydaniach. Mgr Mikołaj Tomaszewski z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu zainteresował słuchaczy problemem magnackiego sporu sąsiedzkiego pomiędzy Tomaszem Czapskim a Janem Klemensem Branickim. Z kolei o sąsiedztwie pomorskiej wsi Bysławek i usytuowanego tamże klasztoru mówił dr Marek Sass z Zespołu Szkół im. Jana Pawła II z Gostycyna. Zwrócił uwagę, iż ta wzajemność sacrum i profanum trwa od stuleci i stanowi dwa integralne płuca jednej społeczności. Dowodem tego dobrego sąsiedztwa, polegającego na wzajemnej

trosce, jest m.in. fakt, iż przetrwało trudny okres zaboru pruskiego, rozwijało się dalej w odrodzonej Rzeczypospolitej, by pozostać niezachwianym w czasie okupacji hitlerowskiej czy w latach 1945-1989 i obecnie nadal służyć obu społecznościom, stanowiąc przykład zgodnej współpracy budowanej na dziedzictwie przeszłości, ale również szacunku, otwartości i zrozumieniu. Ostatnią referentką w tej sekcji była dr Barbara Techmańska z Uniwersytetu Wrocławskiego, która tematem swojego wystąpienia uczyniła problem trudnego sąsiedztwa na powojennej dolnośląskiej wsi, która w konsekwencji wcześniejszych doświadczeń historycznych w wielu przypadkach stanowiła narodowościowy tygiel. Mieszkańcy dolnośląskich miejscowości mieli za sobą bagaż doświadczeń, przybyli do nich ze swoimi zwyczajami i tradycjami. Niejednokrotnie byli też pełni żalu za utraconym domem i niechęcią do tego, co zastali w nowym miejscu zamieszkania. Jednocześnie ze strony osadników zwykle brakowało woli integracji z sąsiadami i współtowarzyszami niedoli, co często rodziło różnorodne konflikty.

Równolegle odbywały się obrady w sekcji zatytułowanej „Wspólne dziedzictwo kulturowe”. Zainicjowała je prof. dr hab. Olga Juriewna Strelowa z Chabarowskiego Krajowego Instytutu Rozwoju Kształcenia, odnosząc się w swoim wystąpieniu do pobytu Japończyków na terenie Południowego Sachalinu w latach 1925-1945. Zwróciła uwagę na wznoszone wówczas pomniki i los, jaki spotkał je po powrocie południowej części wysp do Związku Radzieckiego. Po niechlubnym okresie niszczenia „cudzych pomników” nastął czas, gdy pomniki „obcych” stały się mieniem szerokiej społeczności Sachalinu. Wspomniane wydarzenie stanowiło dla referentki punkt wyjścia do pokazania edukacyjnego potencjału tematu „Cudza – swoja pamięć”, przede wszystkim w przygranicznych regionach krajów sąsiadujących ze sobą w trudnych czasach ich wzajemnych relacji. W obrębie tzw. dobrego sąsiedztwa, pozostawał kolejny z referatów wygłoszony przez prof. dra hab. Arkadiusza Stempina z Uniwersytetu Alberta Ludwika we Fryburgu. Przedstawiając rzeczywisty obraz relacji niemiecko-francuskich, starał się pokazać, czy pojednanie między tymi dwoma narodami, do jakiego doszło po II wojnie światowej, jest tylko mitem, czy też rzeczywistością. Dr Kamila Kludkiewicz z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu przedstawiła działalność polskich i niemieckich Towarzystw Sztuk Pięknych w Poznaniu w XIX wieku. Wskazała, iż dobór prac na wystawy, współpraca z określonymi artystami, członkostwo zarówno niektórych Polaków, jak i Niemców, w dwóch stowarzyszeniach, recenzje publikowane w polskich i niemieckich gazetach dowodzą niewątpliwie, iż zwłaszcza w pierwszej połowie stulecia towarzystwa te kontaktowały się ze sobą, czasem konkurując, a czasem współpracując przy kulturalnych przedsięwzięciach. Niestety, o ile w pierwszej połowie stulecia sztuka

mogła łączyć (i łączyła) Polaków i Niemców, to już na przełomie XIX i XX wieku raczej dzieliła te dwie społeczności. Trzy kolejne referaty: dr Joanny Szczutkowskiej z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, dra Jacka Wojsława z Uniwersytetu Gdańskiego oraz dr Joanny Trajman z Uniwersytetu Wrocławskiego miały na celu ukazanie polsko-węgierskiej czy też polsko-niemieckiej współpracy kulturalnej.

W ramach trzeciego bloku tematycznego „Sąsiedztwo a wyzwanie” dr Dmitrij Dobrowolski z Państwowego Uniwersytetu Badawczego z Moskwy zajął się wizerunkiem chrześcijaństwa zachodniego w piśmiennictwie ruskim końca XI i początku XII w., zaś mgr Jerzy Janiec z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego z Bydgoszczy nakreślił obraz gościnności i sąsiedztwa dawnych Inflant widziany oczyma kapłana zakonu krzyżackiego Hermanna z Wartberge. Natomiast relacje sąsiedzkie w Wieluniu w okresie międzywojennym będące następstwem odmienności wyznaniowej przeanalizował mgr Piotr Zubowski z Uniwersytetu Wrocławskiego.

W drugim dniu konferencji kontynuowano obrady w sekcjach tematycznych. Cztery kolejne referentki zajęły się problematyką relacji polsko-żydowskich w XIX i XX wieku. Mgr Barbara Hołub z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej z Lublina skupiła się na wzajemnych kontaktach polsko-żydowskich w relacjach pamiętnikarzy ludowych, mgr Izabella Kopczyńska z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza z Poznania przedstawiła aspekt oświatowo-wychowawczy mniejszości żydowskiej w dwudziestoleciu międzywojennym w Poznaniu, zaś mgr Marta Muzioł z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego z Bydgoszczy zreferowała zagadnienie związane z cmentarzami żydowskimi na polskim obszarze. Ostatnia z referentek w tej części konferencji, mgr Soraya Kuklińska z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, scharakteryzowała relacje polsko-żydowskie w latach 1939-1943, zwracając uwagę na specyfikę tego trudnego sąsiedztwa.

Wiele miejsca podczas konferencji zajmowały zagadnienia związane z Polską i jej sąsiadami na przestrzeni wieków ujęte w kolejną sekcję tematyczną. Dwa pierwsze wystąpienia dotyczyły relacji polsko-rosyjskich. Mgr Roman Kazakow z Państwowego Uniwersytetu Badawczego z Moskwy mówił o sporach Nikołaja Michajłowicza Karamzina i Zoriana Dołęgi-Chodakowskiego. Prezentacja dra Gienadija Kowalienki z Instytutu Historii Rosyjskiej Akademii Nauk w Sankt Petersburgu dotyczyła Stefana Żółkiewskiego i rosyjskiej smuty. Następni goście, naukowcy z Białorusi, zajęli się problemem relacji białorusko-polskich. Prof. dr hab. Dmitrij Kariew z Grodzieńskiego Uniwersytetu im. Janka Kupały przytoczył przykłady białoruskiej historiografii na temat współzależności Białorusi i Polski od XVII do pocz. XXI wieku, prof. dr hab. Aleksander Wabiszczewicz

z Uniwersytetu im. A.S. Puszkina w Brześciu omówił stosunki białorusko-polskie w dziedzinie kultury i edukacji w zachodnich regionach Białoruskiej SRR w latach 1939-1941, a mgr Dzianis Bukonkin z Narodowej Akademii Białorusi w Mińsku przedstawił koncepcję stworzenia „pasa dobrosąsiedztwa”, który jest elementem realizacji białoruskich interesów narodowych. Kolejne wystąpienia dotyczyły relacji Polski z innymi jej sąsiadami. Dr Arūnas Vyšniauskas z Uniwersytetu Wileńskiego przedstawił litewski punkt widzenia na relacje między Litwinami i Polakami, przytaczając w tym celu poglądy Jana Szlupasa. Na temat stosunków narodowościowych na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej jako przykładu zmiennych relacji sąsiedzkich mówiła mgr Ewa Dyngosz z Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. Zarysu problematyki dotyczącej nieoficjalnej strony wizyt obywateli PRL w ZSRR dokonała dr hab. Joanna Sadowska, prof. nazw. Uniwersytetu w Białymstoku. Po przerwie prof. dr hab. Grażyna Pańko z Uniwersytetu Wrocławskiego wskazała na wpływ, jaki mają relacje polsko-czechosłowackie w okresie międzywojennym na współczesny obraz naszego południowego sąsiada. Kontynuacją czy też dopełnieniem jej referatu było wystąpienie kolejnej prelegentki, mgr Elwiry Piotrowskiej z Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, dotyczące relacji polsko-czeskich w XX-XXI wieku. Na zakończenie tego bloku tematycznego mgr Kamila Pytlik z Akademii Pomorskiej w Słupsku wskazywała na siłę stereotypowego myślenia na przykładzie polsko-ukraińskich relacji.

W ramach kolejnego panelu „Obszary konfliktów i próby pojednania” dr hab. Andrzej Topij, prof. nazw. z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, opowiedział o niemiecko-estońskim i niemiecko-łotewskim układzie o nieagresji z 7 czerwca 1939 roku, zaś mgr Michał Alagierski z Uniwersytetu Łódzkiego skupił się na specyfice relacji pomiędzy Brukselą a Ankarą w kontekście stosunków Turcji do Europy. O konsekwencjach pokojowego traktatu w Dayton i funkcjonowaniu wieloetnicznego Dystryktu Brczko (Bośnia i Hercegowina) mówiła mgr Joanna Skrzydelska z Uniwersytetu Warszawskiego. Z kolei mgr Maciej Górecki z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy zreferował kwestie związane z procesem akcesyjnym Chorwacji do Unii Europejskiej i wynikające z tego implikacje dla dalszych rozszerzeń Wspólnoty. Trzy z kolejnych referatów dotyczyły problemów związanych z historią Chińskiej Republiki Ludowej. Mgr Katarzyna Niemiec, która przyjechała z Uniwersytetu Jilin w Changchun w Chinach, zarysowała obraz współczesnych Chin jako sąsiada, zaś mgr Sylwia Szyc z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie i mgr Piotr Kaczmarek z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu zwrócili uwagę na główne problemy w relacjach Chińskiej Republiki Ludowej oraz Japonii po 1945 r. i na wpływ uwarunkowań historycznych na ich współczesne relacje.

Ostatni panel był poświęcony problematyce sąsiedztwa na kartach podręczników szkolnych. Dr Natalia Marczenko z Biblioteki Narodowej Ukrainy im. W.I. Wiernadskiego w Kijowie na przykładzie najnowszej literatury dziecięcej na Ukrainie starała się ukazać książki dla dzieci jako przejaw transgranicznych stosunków kultur. Rozpad Jugosławii na kartach podręczników do historii Serbii przeanalizowała dr Jasmina Milanović z Instytutu Historii Współczesnej z Belgradu. Jako ostatnia z referentek głos zabrała dr Teresa Maresz z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszcz, mówiąc o wspólnych dziejach oraz ich odmiennej prezentacji i ocenie. Jako przykład prelegentce posłużyły podręczniki polskie i rosyjskie.

Każda z pięciu sekcji kończyła się ożywioną dyskusją, w której referenci mieli możliwość odpowiedzieć na pytania słuchaczy i tym samym rozwinąć podejmowany przez siebie temat, a i niekiedy wysłuchać uwag krytycznych. Konferencja przyczyniła się do zaprezentowania wyników badań historycznych, politologicznych i socjologicznych na temat budowania wzajemnych relacji społeczności, którym przyszło żyć obok siebie, a także stała się wspaniałą okazją do wymiany poglądów naukowców z Polski, Europy i Azji. Obrady uczestników konferencji przebiegały w życzliwej i przyjacielskiej atmosferze.

Duże zainteresowanie konferencją i jej przebieg skłania organizatorów do optymizmu. Na ich zaproszenie odpowiedziało wiele osób ze świata nauki. Obrady przyczyniły się do wymiany poglądów, a także spotkały się z zainteresowaniem młodzieży akademickiej, chętnie przysłuchującej się dyspacie nad problemami, które jej współcześnie dotyczą.

Na zakończenie obrad organizatorzy zaprosili na II Międzynarodową Konferencję Naukową „Dobre i złe sąsiedztwa”. Odbędzie się ona w Bydgoszczy w dniach 11-12 maja 2016 roku. Tym razem pod tytułem „Dobre i złe sąsiedztwa”. „Od konfliktu do współistnienia i współpracy”². Proponowane zagadnienia i obszary do poruszenia w ramach obrad tejże konferencji to sąsiedztwo w jednym mieście lub wsi; współpraca lub jej brak na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej, kulturalnej etc.; wzajemne relacje między mieszkańcami jednego kraju, w tym mniejszości narodowych i etnicznych; stosunki między narodami ze sobą sąsiadującymi; rola religii w kształtowaniu stosunków międzyludzkich, międzysąsiedzkich i międzywyznaniowych; zderzenie różnych cywilizacji (nie tylko w kontekście niszczenia dóbr kultury przez fundamentalistów islamskich); problem społeczności muzułmańskiej w Europie i jej funkcjonowania w strukturach i kulturze zachodnioeuropejskiej; edukacja społeczeństwa, w tym edukacja szkolna, w zakresie budowania stosunków międzyludzkich, międzysąsiedzkich, międzykulturowych i międzywyznaniowych.

² Adres do korespondencji: sasiad_bydgoszcz@wp.pl.